

A gender- és LMBTQI-ellenes mozgósítás Magyarországon

Kialakulás, szereplők, hálózatok

Kutatási összefoglaló

POLITICAL CAPITAL
POLICY RESEARCH & CONSULTING INSTITUTE

Kézirat lezárva: 2022. március

A gender- és LGBTQI-ellenes mozgósítás látványosan felerősödött Magyarországon az elmúlt években, aminek főként politikai okai vannak. A mobilizáció nagyrészt központilag vezérelt. Főszereplője a kormány(párt), amely ideológiájának egyik központi elemévé és a hatalom megtartásának egyik fő eszközévé tette a kérdést. Az általa irányított média, álcivil szervezetek és think tankek segítségével aktívan irányítja a témát, kijelöli a mozgósítás irányát, forrásokat biztosít, szervezeteket hoz létre és támogat, és közvetlenül vagy közvetve erősen hat a többi szereplőre. Mellettük fontos szerepet játszanak a szövetséges család-, ifjúsági és abortuszellenes szervezetek, szélsőjobboldali szereplők, valamint kisebb részben a vallási szervezetek. A szereplők közül a kormány, a kormányzat által szervezett álcivil szervezetek és think tankek, illetve egyes független szereplők erősen beágyazottak a nemzetközi gender- és LGBTQI-ellenes hálózatba. Ez különösen fontos a kormány számára mind a látszólagos nemzetközi legitimitáció megteremtése, mind a külföldi szövetségépítés és befolyásszerzés (ld. szélsőjobb pártokkal közös EP-frakcióra irányuló erőfeszítések) szempontjából.

Munkánk során erősen támaszkodtunk a témában korábban készült kutatásokra. Ennek fényében **kiemelt köszönettel tartozunk** három személynek, akiknek munkái elengedhetetlenek voltak a mi kutatásunkhoz, és akiktől számos adatot és meglátást kölcsönöztünk. Ők (ABC-sorrendben): **Bálint Kata**, az Institute for Strategic Dialogue elemzője, **Kováts Eszter**, a genderellenes politika kutatója, aki frissen doktorált a témában, és **Sarkadi Nagy Márton**, az Átlátszó újságírója.

A kutatást és a kéziratot 2022 márciusában zártuk le.

Az angol nyelvű tanulmány és a kutatással kapcsolatos további anyagok elérhetők a PC honlapján:
https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=3036

A kutatás főbb megállapításai

- **A magyarországi gender- és LGBTQ-ellenes mozgósítás nagyjából 2008-ban kezdődött, és két szakaszra osztható.**¹
 - Az **első szakasz (2008-2017)** jórészt a „spontán”, alulról szerveződő mozgósítás időszaka, amelynek főszereplői egyes értelmiségiek, újságírók, a katolikus egyházhoz kötődő platformok, „férfijogi” blogok és szélsőjobboldali szereplők. A téma ekkor csak ritkán, eseti jelleggel került be a nyilvánosság fősodrába.
 - A **második szakaszt (2017-től)** ezzel szemben a Fidesz kormány teljes „területfoglalása”, a tudatosság, szervezettség, felülről irányítotttság és a politikai haszonszerzés jellemzi. A mobilizáció főszereplői a kormány és a vele kapcsolatban álló, általa irányított/támogatott szervezetek és egyének lettek, jól szervezett kampányt építve a témára.
- **A gender- és LGBTQ-ellenes mozgósítás teljes mértékben illeszkedik a Fidesz egyre radikálisabb jobboldali-populista fordulatához és narratívájához**, amely az állítólagos bűnbakokra és

¹ A mozgósítás lefolyásáról és szakaszolásáról szóló megállapítások jórészt Kováts Eszter friss, még publikálatlan doktori disszertációjából származnak. Kováts Eszter (2021) *Ellenségkép, hegemonia és reflexió. A gender fogalmának tartalma és funkciója az Orbán-rezsim és a német radikális jobboldal politikájában*. Doktori disszertáció. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Doktori Iskola

ellenségekre építve rájátszik az aggodalmakra, félelmekre és a biztonság iránti vágyra, erősíti a kétpólusú gondolkodást, és tudatosan gerjeszti a megosztottságot.

- A Fidesz kormány 2010 óta **számos jogszabályváltoztatást** hajtott végre, amelyek hátrányosan érintik az LMBTQI közösségeket. A **jogszabályok két kategóriába sorolhatók**²:
 - 1) **„Megelőző” jogszabályok/jogalkotás**, amellyel elejét kívánják venni annak, hogy egyes általuk „nem kívánt” társadalmi folyamatok Magyarországon is megjelenjenek, megerősödjenek. Ilyen pl. az Alaptörvény negyedik (2013) és kilencedik (2020) módosítása, amelyek közül az első kirekesztő módon határozta meg a házasságot és a családot, a második pedig leszögezte, hogy *„az anya nő, az apa férfi”* és előírta a *„a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát”*.
 - 2) **Jogkorlátozó jogszabályok/jogalkotás**, amelyek a már megszerzett jogokat szűkítik, vagy új jogok megszerzését akadályozzák meg. Ilyen pl. az Alaptörvényben (2012) a magzat fogantatástól kezdődő védelmére vonatkozó rész, a transznemű emberek nemváltoztatása jogi elismerésének (2020), valamint az azonos nemű párok örökbefogadásának ellehetetlenítése (2020).
- A mobilizáció **magyarországi szereplőit hét kategóriába soroltuk**.
 - **(1) A Fidesz kormány** – napirenden tartja a témát, szervezi a mobilizációt, szinte minden más szereplővel kapcsolatban áll támogatások nyújtása, események szervezése, partnerségek kiépítése révén. A mobilizációban aktívan részt vevő képviselői többek között Novák Katalin, Balog Zoltán és Kövér László.
 - **(2) Kormányzat által szervezett nemkormányzati szervezetek (GONGO-k) és think tankek** – olyan szervezetek, amelyek magukat függetlennek és autonómnak állítják be, de közvetlenül vagy közvetve a kormány alapította, szervezi és/vagy finanszírozza őket, hogy a kormányzati/kormánypárti akaratot megvalósítsák, érdeket szolgálják. Ilyen például az Alapjogokért Központ, a Mathias Corvinus Collegium (MCC), a Védett Társadalom Alapítvány és a Szent István Intézet.
 - **(3) Média** – a kormányközeli és a szélsőjobboldali médiumok gyakran eseti, kiugró külföldi példák kiemelésével, a többi magyarországi szereplő gyakori szerepeltetésével, a kormány narratíváinak felerősítésével vesznek részt a mobilizációban. Ilyenek például a 888, a vasárnap.hu, a Pesti Srácok/ Pesti TV, Origo, M5, Mandiner, HírTV.
 - **(4) Értelmiségiek** – azok a személyek, akik szerzőként, véleményformálóként, a kormányközeli médiumokban szakértőként szerepeltetve a mobilizáció ideológiai hátterét teremtik meg például tanulmányokkal, könyvekkel, cikkekkel. A kategória legfontosabb szereplője jelenleg Szilvay Gergely.
 - **(5) Család-, ifjúsági és abortuszellenes szervezetek** – a mobilizáció civil hátterét adják, aktívak és nagy eléréssel rendelkeznek, gyakran a család-, ifjúság- és életvédelem hívószavak alatt terjesztik a gender- és LMBTQI-ellenes üzeneteket. A kategóriába számos szervezet tartozik, régiek és újak egyaránt, pl. a Magyar Asszonyok Érdekszövetsége, az Együtt az Életért Egyesület, az Emberi Méltóság Központ és a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS).

² A jogalkotás kettős kategorizációját Kováts Eszter dolgozatából kölcsönöztük. Kováts 2021

- **(6) Szélsőjobboldali szereplők** – a szélsőjobboldali mozgalmak kezdetektől a mobilizáció központi szereplői, a téma egyik első gazdája. Amellett, hogy támogatják a kormány gender- és LGBTQI-ellenes intézkedéseit, sokszor ők kövezik ki az ezekhez vezető utat, akcióikkal és üzeneteikkel megteremtve az intézkedések hivatkozási alapjául szolgáló „társadalmi igényt”. Ebbe a kategóriába tartozik többek között Téglásy Imre és az általa vezetett Alfa Szövetség, Budaházy Edda és Budaházy György, Gaudi-Nagy Tamás, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, a Légió Hungária, az Identitás Generáció és a Mi Hazánk Mozgalom.
- **(7) Vallási szervezetek** – az elsősorban a katolikus egyházhoz köthető vallásos szervezetek a mobilizáció kezdetén játszottak vezető szerepet. Bár még mindig aktívak, és gyakran meg is nyilvánulnak (pl. a 2022. áprilisi népszavazás előtti időszakban), jelenlétük már kevésbé hangsúlyos. Ebbe a kategóriába tartozik például Osztie Zoltán plébános, a Magyar Alapítvány a Keresztény Civilizációért, Fülep Dániel és a Pro Hungaria Sacra Testvérület.
- A gender- és LGBTQI-ellenes mobilizáció **nemzetközi szereplőivel elsősorban a kormány, a kormányzat által szervezett álcivil szervezetek és think tankek, valamint egyes család-, ifjúsági, abortuszellenes és szélsőjobboldali szervezetek építettek ki szerteágazó kapcsolatrendszert.** A nemzetközi beágyazottság különösen fontos a kormány számára mind a látszólagos nemzetközi legitimáció megteremtése, mind a külföldi szövetségépítés és befolyásszerzés (ld. szélsőjobb pártokkal közös EP-frakcióra irányuló erőfeszítések) szempontjából.
- A kormány jó kapcsolatot ápol a **legnagyobb nemzetközi gender- és LGBTQ-ellenes szervezetekkel**³, képviselőik rendszeres vendégei⁴ a témában rendezett magyar és nemzetközi eseményeknek (pl. budapesti Demográfiai Csúcsok, One of Us konferenciák, World Congress of Families események Political Network for Values transzatlanti csúcstalálkozó).
- A kormány és a kormányzat által szervezett NGO-k és think tankek kifejezetten szoros viszonyban vannak **amerikai konzervatív szereplőkkel**, akik számára Magyarország és Orbán Viktor fontos hivatkozási ponttá vált, elsősorban a családokkal kapcsolatos narratívák és intézkedések miatt, amelyek keverednek a gender- és LGBTQI-ellenes mobilizációval. Ezekkel a szereplőkkel elsősorban az MCC és az Alapjogokért Központ állnak szorosabb kapcsolatban. Az MCC gyakran radikális konzervatív értelmiségieket (egyetemi oktatókat, írókat, újságírókat, médiaszemélyiségeket) hív meg rendezvényeire és nagyvonalú vendégoktatói ösztöndíjprogramjába. Az Alapjogokért Központ pedig a Republikánus Párttal áll szoros kapcsolatban, aminek eredményeképp 2022-ben Magyarországon rendezték meg a Conservative Political Action Conference első európai „franchise” eseményét.
- **Szembetűnő a hasonlóság a magyar és az orosz rezsim gender- és LGBTQI-ellenes álláspontja között** mind a narratívákat, mind a jogalkotást tekintve. A magyar kormány a 2010-es évektől egyre aktívabb kapcsolatot alakított ki az orosz gender- és LGBTQI-ellenes mobilizáció kormányzati és vallási szereplőivel. A magyar kormány és az Orosz Ortodox Egyház közötti kapcsolatok viszont még mindig aktívak.⁵ Az orosz média elismerően ábrázolja Orbán Vikort,

³ https://www.isdglobal.org/digital_dispatches/the-global-network-working-to-curb-the-rights-of-women-and-sexual-minorities/

⁴ https://www.isdglobal.org/digital_dispatches/keeping-it-in-the-family-hungarys-pivotal-role-in-the-global-network-against-sexual-and-reproductive-rights/

⁵ Ezekről itt írtunk bővebben: https://www.politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=3016

támogatóan nyilatkozik a magyarországi LMBTQI-ellenes intézkedésekről, az EU-val való konfliktusokat pedig az EU gyengeségének és megosztottságának jeleként mutatja be. Az orosz mobilizáció egyértelműen hatást gyakorolt a magyar mobilizációra, mintát szolgáltatva a Fidesznek, amit jól mutat az orosz és a magyar „propagandatörvény” hasonlósága.

- A gender- és LMBTQI-ellenes mozgósításban Magyarország egyik legközelebbi szövetségese **Lengyelország**.⁶ A két országban nagyon hasonlóan zajlik a mobilizáció, bár míg a lengyelországi mozgósításban nagyobb szerepet játszik az ideológia, a katolikus egyház erős társadalmi befolyása és lakosság vallásossága, a magyarországi mobilizáció inkább pragmatikusnak és cinikusnak tekinthető. Konkrét együttműködés⁷ elsősorban az Alapjogokért Központ és a lengyel konzervatív Ordo Iuris partnerségi megállapodásában⁸ jelenik meg. Ez többek közt közös lobbizást és fellépést foglal magába az Európai Unió gender és LMBTQI témákkal kapcsolatos intézkedéseivel szemben.
- **Aktívak a kapcsolatok a német és magyar gender- és LMBTQI-ellenes szereplők között is.**⁹ Magyar oldalról a Terror Háza és a XXI. Század Intézet játssza a főszerepet, amely szoros viszont épített ki az Alternative für Deutschland (AfD) párthoz közel álló szélsőjobboldali, radikális jobboldali szereplőkkel és háttérintézményekkel. Mivel az új német kormány az elődjénél hangsúlyosabban foglalkozik genderkérdésekkel, a téma eltérő megítélése hatással lehet majd a magyar-német viszony alakulására, és erősödhetnek a magyar és német genderellenes szereplők közti kapcsolatok is.³
- **Bár a régiókban Lengyelország és Magyarország a gender- és LMBTQI-ellenes mozgósítás úttörői, más országokban is látszik a hajlandóság e politika követésére.** A magyar „propagandatörvény” elfogadását követően ahhoz hasonló törvényjavaslatokat nyújtottak be képviselők Szlovákiában és Romániában (utóbbiban az RMDSZ képviselői), Szlovéniában Janez Janša azóta leváltott kormánya támogatásáról biztosította a magyar kormányt a törvény kapcsán, Horvátország pedig nem csatlakozott a Magyarországot elítélő, Belgium által kezdeményezett és 18 tagállam által aláírt nyilatkozathoz 2021 júniusában.

⁶ A magyar és lengyel gender- és LMBTQI-ellenes mobilizáció összehasonlításáról szóló kutatásunk eredményei itt olvashatók: https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=3024

⁷ <https://atlatszo.hu/kozpenz/2021/06/01/kulfoldi-szovetsegesek-civil-szervezetek-segitik-a-genderideologia-fantomjaval-hadakozo-kormanyt/>

⁸ <https://telex.hu/belfold/2021/11/25/kozpenz-milliardok-a-kormany-szakertoire-alapjogokert-kozpont-batthyany-lajos-alapitvany>

⁹ A magyar és német genderellenes szereplők kapcsolatainak bemutatása és az ebből levont következtetések Kováts Eszter dolgozatán alapulnak. Kováts 2021